

Ympäristöministeriö
kirjaamo@ym.fi
meri.pensamo@ym.fi

12.8.2016

Suomen Arkkitehtiliiton lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi rakennuksen esteettömyydestä

Viite: Lausuntopyyntö 8.6.2016, Dnro YM004:00/2016

Ympäristöministeriö on pyytänyt Suomen Arkkitehtiliiton lausuntoa rakennuksen esteettömyyttä käsittelevästä asetusluonnoksesta. Lausunnolla oleva esteettömyysasetus kumoaa maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53 § ja korvaa Suomen rakentamismääräyskokoelman osissa F1(Esteetön rakennus), G1 (Asuntosuunnittelu) ja F2 (Rakennuksen käyttöturvallisuus) esitetyt esteettömyyttä koskevat määräykset ja ohjeet. Arkkitehtiliitto on perehtynyt asetusluonnokseen perustelumuiotioineen ja toteaa siitä seuraavaa.

Yleistä

On erittäin hyvä, että esteettömyysmääräykset kootaan yhteen paikkaan ja RakMK:n eri osien päällekkäinen ja ehkä ristiriitainenkin ohjeistus poistuu. Tämä selkeyttää tilannetta sekä rakennussuunnittelussa että viranomaisohjaustyössä. Esitetyt muutokset ja täsmennykset (mm. kerrostaloasuntojen sekä hallinto- ja palvelurakennusten osalta) esteettömyysmääräyksiin antavat myös entistä enemmän joustavuutta suunnitteluratkaisuille.

Juha Sipilän hallitusohjelmaan on kirjattu, että asuntotuotannossa esteettömiksi rakennetaan vain osa uudiskohteiden asunnoista. Tällä hetkellä voimassa oleva maankäyttö- ja rakennuslaki (117 e§) edellyttää, että rakennus ja sen piha-alueet suunnitellaan esteettömyys ja käytettävyyden huomioon ottaen. Toivottavasti hallitusohjelman kirjaus ei johda asuntokannan esteettömyyden heikkenemiseen tilanteessa, jossa vanhusväestön kasvaessa esteettömien asuntojen tarve lisääntyy.

Asetusluonnosta on paikoin vaikea kommentoida, koska asetusta tukeva ohjeistus ei ole yhtä aikaa tarkasteltavana. Teksti sisältää lukuisia poikkeuksia, joilla erilaisten käyttäjäryhmien tarpeet on pyritty huomioimaan yksityiskohdissa. Asetusluonnoksessa on paljon tulkinnanvaraisia kohtia, jotka saattavat tuottaa erilaisia käytäntöjä eri puolille maata. Jotta käytännöt yhtenäistyisivät ja yksinkertaistuisivat, tulee asetuksen rinnalle laatia tarkempia ja yksiselitteisempiä tulkintaohjeita.

Asuinympäristön esteettömyyteen liittyy myös periaatteellinen kysymys: onko kyse esteistä ja niiden poistamisesta vai kaikille sopivan ympäristön suunnittelusta ja tasa-arvoisuudesta. Esteettömyys hyvin suunniteltuna parantaa tilojen käytettävyyttä. Kyse on tasapuolisuudesta: nähdään välttämättömäksi auttaa rakenteellisin keinoin liikunta- ja toimimisesteellisiä henkilöitä, jotta he kykenisivät kulkemaan ja toimimaan ympäristössä esteistä huolimatta, esteettömästi.

Asetusluonnoksen mukaan opiskelija- ja nuorisoasunnoista 5 % tulee toteuttaa täysin esteettömänä, mutta tavanomaisen asuntorakentamisen kohdalla tällaista minimimäärää ei ole. Liikkumis- ja toimimisesteettömien asuntojen tuotantomäärien arviointi jää kuntien omaan harkintaan. Mikäli iäkkäiden henkilöiden halutaan selviävän mahdollisimman pitkään kotona, tulee esteettömän asuntokannan olla riittävän suuri. Ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelman mukaan pitää nykyäänäyksiillä rakennettavan uudistuotannon lisäksi korjata vielä saman verran olemassa olevia asuntoja esteettömiksi, jotta määrä olisi tulevaisuuden tarvetta vastaava. Tämä on mittava haaste. Kunnilla on tulevaisuudessa suuri vastuu ohjata rakentamista ja korjaamista tarvittavaan suuntaan.

Yksityiskohtaisempia huomioita

1 § Soveltamisala

Ensimmäisessä momentissa todetaan, että asetus koskee työtiloja työn luonne huomioon ottaen. Perustelutekstissä linjataan, että esteettömyysmääräykset koskevat työtiloja, joissa tehtävä työ soveltuu liikkumis- ja toimimisesteiselle. Määritelmä jää liian tulkinnanvaraiseksi, koska käytössä ei ole asetusta tukevaa ohjeistusta. On vaikeaa määritellä työtä, joka ei lähtökohtaisesti soveltuisi myös liikkumis- tai toimintaesteiselle.

Korjausrakentamisen kannalta on hyvä, että esteettömyyssäännökset on rajattu korjaus- ja muutostöissä koskemaan luvanvaraista rakentamista ja rakennusluvan kohteena olevan toimenpiteen piirissä olevia rakennuksen osia. Se mahdollistaa järkevän korjaamisen eikä johda välttämättömien korjausten lykkäämiseen sen johdosta, että korjausten pelättäisiin laukaisevan rakennushankkeeseen ryhtyvän tarpeisiin nähden tarpeettomia lisävaatimuksia.

Asetusluonnoksessa on määritelty, että säännöksiä sovelletaan luvanvaraiseen korjausrakentamiseen ”siltä osin kuin esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laatu ja laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista”. Perustelumuietion mukaan tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan rakennuksen käytön ja käytettävyyden näkökulmasta. Tämä on hyvin tulkinnanvarainen asia, koska valvovan viranomaisen, käyttäjän ja rakennuttajan näkökulmat ja intressit ovat erilaiset. Tätäkin tulkinnanvaraista kohtaa kannattaa edelleen tarkentaa ohjeistuksella.

2 § Rakennukseen johtava kulkuväylä

Asetuksessa määritellään rakennukseen johtavan kulkuväylän leveys, pinnan ominaisuudet ja kaltevuus. Tulisi myös todeta, että kulkuväylä on varustettava suoja reunalla, jotta pyörätuolilla kulkeva ei missään olosuhteissa joudu reunan ulkopuolelle.

3 § Rakennuksen sisäänkäynti

Asetusluonnoksessa rakennuksen sisäänkäyntiä koskeviin määräyksiin esitetään sisällytettäväksi oven avaamispuolelle vähintään 400 mm vapaata tilaa ja ulko-oven eteen tasanne, jonka vapaa tila on 1500mm x 1500mm. Näitä kahta vaatimusta ei ole kuitenkaan sidottu yhteen. Esitetyn 400 mm vapaan tilan tulee sisältyä tasanteen alueelle. Tämän lisäksi myös oven sulkeutumispuolella tarvitaan tilaa oven avaamisen mahdollistamiseksi pyörätuolista käsin.

Vapaan tilan vaatimus salpapuolella kummallakin puolen ovea koskee kaikkia esteettömällä kulkuväylällä olevia ovia. Jotta liikkumis- ja toimintaesteellinen kykenisi avaamaan rakennuksen sisäänkäynnin lisäksi oman huoneistonsa oven, tulee vastaava vaatimus 400 mm vapaasta tilasta ulottaa koskemaan myös asuinkerrostalojen porrashuoneen huoneisto-ovia. Määräystä ei ole nykyisessä RakMK:ssa, mutta se on sisällytetty ainakin vuodesta 2006 lähtien RT-ohjekorttiin 09-10884 Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö.

4 § Ovet

4 § toisessa momentissa mainitaan rakennuksen huonetiloihin, asuinhuoneisiin, asumista ja rakennuksen käyttöä palveleviin tiloihin johtavan oven ja kulkuaukon vapaaksi leveydeksi vähintään 800 mm. Tekstistä ei kuitenkaan ilmene, miten tämä vapaa leveys on määritelty.

Pykälän 3 momentissa oleva maininta oven helpposta avattavuudesta saattaa myös jäädä käytännössä toteutumatta, ellei helppoa avattavuutta määritellä tarkemmin.

5 § Rakennuksen sisäinen kulkuväylä

Rakennuksen sisäisellä kulkuväylällä tulee olla kääntymistila aina 15m **välein**, eikä 15m **jälkeen**, kuten asetusluonnoksessa on määritelty.

6 § Rakennuksen muut tilat

Hissillisen asuinkerrostalon ns. tavallisen asuinhuoneiston eteisessä ja keittiössä tulee olla halkaisijaltaan 1300 mm kääntymistila. Tämän säännöksen ulkopuolelle jäisivät vain kaksikerroksiset asuinkerrostalot, sillä pientaloja tämä määräys ei koske. Luontevaa olisi määräyksen ulottaminen koskemaan kaikkia ns. normaaleja kerrostaloasuntoja. Tämä yksinkertaistaisi määräyksiä ja käytännössä lähes kaikista asunnoista tällainen 1300 mm kääntymistila löytyy jo nyt, kuten perustelutekstissä todetaan.

7 § Luiska

Asetusluonnokseen sisältyy tiukennuksia luiskien kaltevuusvaatimuksiin. Jatkossa kaltevuudeltaan 8% luiskan saa tehdä vain silloin, kun kyse on korkeintaan metrin tasoerosta. Luonnoksessa on määriteltä myös yhtäjaksoisen luiskan korkeuseroksi 500mm, jonka jälkeen luiskassa on oltava vähintään 2000mm pitkä välitasanne. Vastaavasti myös kulkuväylän luiskan ala- ja yläpään tasanteen pituus olisi hyvä määritellä.

11 § WC-tila muussa kuin asuinrakennuksessa

Ensimmäisen momentin määräys wc-tilojen tarpeellisesta määrästä on tulkinnanvarainen. Perusteluissa todetaan määrän riippuvan käyttötarkoituksesta, toiminnallisista kokonaisuuksista ja kulkuyhteyksien pituudesta. Siitä huolimatta olisi mahdollista määritellä, että esteetön wc-tila löytyy jokaisesta kerroksesta tai vaihtoehtoisesti, mikä olisi kohtuullisena pidettävä kulkuepäisyys wc-tiloihin esimerkiksi työtiloista.

13 § WC ja pesutila asuinrakennuksessa

Selkeä kevennys esteettömyysmääräyksiin on tavallisen asuinkerrostalon wc- ja pesutilojen mitoitus. Vain liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille tarkoitetussa asunnossa tulee olla varattuna 1500mm kääntymistila ja wc-istuimen vieressä 900mm vapaa tila. Muissa hissillisten asuinkerrostalojen asunnoissa riittää ainoastaan 1300mm halkaisijaltaan oleva kääntymistila, eikä wc-istuimen yhteyteen edellytetä varattavaksi 800mm leveää kalustamatonta tilaa. Tämä helpottaa paitsi kylpyhuoneiden mitoitusta myös lattiakaatojen toteutusta. Useimmiten tyhjä tila on osoitettu suihkun vaatimasta tilasta, johon kohdistuu suurin tarve lattian kallistuksesta samalla kun wc-istuin tulee kuitenkin pystyä asentamaan suoraan.

Vaatimuksen lieventäminen tuntuu perustellulta, koska jo vuonna 2002 julkaistun Pirjo Sipiläisen ja Maarit Suokonauion selvityksen (*Terveyskeskussairaaloiden hygieniatilojen suunnitteluohjeita – käyttäjien tarpeet hygieniatiloissa*) yhteydessä todettiin, että vain murto-osa pyörätuolia käyttävistä liikkumis- ja toimimisesteellisistä tarvitsee lisätilaa wc-istuimen viereen ja valtaosalle riittää viistosti istuimen edessä sijaitseva vapaa tila. 1300 mm halkaisijaltaan oleva kääntymistila on riittävä rollaattorille ja sisätiloissa käytettävälle kevyemmälle pyörätuolille, mikäli tila on suunniteltu hyvin. Tyhjän tilan halkaisijan koko ei ratkaise käytettävyyttä vaan tilan suunnittelu ja kalusteiden sijoittelu on paljon sitä merkittävämpää. Pyörätuolin käyttäjän kannalta esimerkiksi tuolin jalkatuli voi pyörähtaessä ulottua vaikkapa lavuaarin alle. Tärkeintä on, että vapaa tila on siellä missä sitä tarvitaan.

Kolmannessa momentissa edellä mainitut määräykset rajataan pois asunnoista, jotka on tarkoitettu opintotukilain mukaiseen opintotukeen oikeuttaville henkilöille tai ainoastaan 18-29-vuotiaille henkilöille. Perusteluna on esitetty, että tämän ikäinen asukas on tavallisesti liikkumis- ja toimintakykyinen. Vaikka opiskeluaika on yleensä ihmisen elämässä lyhyt kausi, rajaus on tasa-arvon kannalta liikkumis- ja toimimisesteisiä henkilöitä syrjivä.

Lopuksi

Asetusluonnoksessa ei ole mainittu ollenkaan luiskien kaiteita ja portaita, vaikka se liittyvät esteettömyyteen ja turvallisuuteen. Niitä koskevat säännökset tulevat sisällyttämään rakennuksen käyttöturvallisuudesta annettavaan asetukseen, johon esteettömyysasetuksessa voisi viitata. Sama koskee kulkuyhteyksien tummuuskontrastivaatimuksia ja henkilöiden nostoon tarkoitetun laitteen turvallisuutta.

Lausunnolla oleva asetusluonnos heijastaa enemmän rakennushankkeiden toteuttajien kustannussäästöpyrkimyksiä kuin esteetöntä ympäristöä tarvitsevien kansalaisten tarpeita. Asukkaiden tasapuolisen kohtelun ja tulevaisuuden tarpeiden huomioimisen kannalta esteettömyys on tärkeää. Valtiovallan ei tule heikentää ympäristön esteettömyysvaatimuksia rakennuskustannusten nousun perusteella. Lainsäädännön tavoitteena tulee olla taata esteetön kulku ja tasapuoliset palvelujen käyttömahdollisuudet kaikille kansalaisille. Vaikka kaikki ylimääräinen tuottaa rakentamisessa aina kustannuksia ja nostaa asuntojen hintoja, on lainsäädännössä uskallettava katsoa pidemmälle.

Lainsäädäntö määrittää vain vähimmäisvaatimustason. Aina on mahdollista rakentaa määräyksiä parempaa esteettömyyttä. Vanhusten osuus väestöstä tulee Tilastokeskuksen ennusteen mukaan kasvamaan 6 prosenttia nykyisestä vuoteen 2030 mennessä. Kunnat voivat edistää täysin esteettömien asuntojen rakentamista erilaisilla kannustimilla. Tästä on hyvänä esimerkkinä vähäisen rakennusoikeuden ylityksen salliminen esteettömissä pientaloissa.

Helsingissä 12.8.2016

Suomen Arkkitehtiiliitto SAFA ry

Heini Korpelainen,
rakennussuunnittelutoimikunnan sihteeri